

Viktoriiia Ivakha

Przestępczość zorganizowana jako źródło finansowania terroryzmu na przykładzie Al-Kaidy i Państwa Islamskiego. Analiza porównawcza

Abstrakt

Coraz częściej odnotowuje się zaangażowanie organizacji terrorystycznych opartych na ideologii fundamentalizmu islamskiego w działalność o różnorodnym charakterze przestępczym w celu wygenerowania dochodów dla własnego funkcjonowania i kontynuacji aktywności terrorystycznej. Zaliczyć do niej można: pranie brudnych pieniędzy, handel ludźmi, przemyt narkotyków oraz broni, cyberprzestępstwa, nielegalne systemy podatkowe, wymuszenia, rabunki, handel zabytkami kultury itd. Al-Kaida oraz Państwo Islamskie stanowią najbardziej wyraziste przykłady islamistycznych ugrupowań terrorystycznych z niezwykle rozbudowanymi oraz różnorodnymi systemami finansowymi. Celem artykułu jest analiza procesu finansowania fundamentalistycznych organizacji terrorystycznych w postaci Al-Kaidy i Państwa Islamskiego ze źródeł pochodzących ze zorganizowanej działalności przestępczej. W opracowaniu również podjęto się próby opisu finansowania działalności terrorystycznej, jego klasyfikacji, a także źródeł finansowania Al-Kaidy oraz ISIS, ze szczególnym uwzględnieniem dochodów przestępczych, a także ich porównania pod względem podobieństw i różnic.

Słowa kluczowe: terroryzm, przestępczość zorganizowana, finansowanie terroryzmu, przestępcze źródła finansowe, fundamentalizm islamski, Al-Kaida, ISIS

Wstęp

Nowe powiązania, powstające pomiędzy społeczeństwami, państwami oraz jednostkami w wyniku globalizacji, przynoszą oprócz różnorodnych korzyści także eskalację dwóch poważnych zagrożeń współczesnego świata – przestępczości

zorganizowanej i terroryzmu¹. Zapewne nie znajdzie się osoby, która nie słyszała by o Al-Kaidzie i zamachach z 11 IX 2001 r., okrucieństwach Państwa Islamskiego na Bliskim Wschodzie, groźnej mafii z Sycylii czy imperiach narkotykowych w Ameryce Południowej. Współcześnie istnieje tendencja przenikania ugrupowań terrorystycznych do sfer działania transnarodowej przestępczości zorganizowanej. Należy pamiętać, że działalność przestępcza dla organizacji terrorystycznych nie jest celem samym w sobie, a tylko jedną z możliwości pozyskania środków na własną nielegalną aktywność. Celem niniejszego artykułu jest opisanie oraz analiza powiązań terroryzmu międzynarodowego opartego na ideologii fundamentalizmu islamskiego z przestępczością zorganizowaną, szczególnie w zakresie finansowania działalności terrorystycznej. Dla potrzeb opracowania autorka wybrała dwie bliskowschodnie organizacje terrorystyczne – Al-Kaidę oraz Państwo Islamskie (ISIS), które są podmiotami analizy porównawczej dla wykazania podobieństw i różnic w obszarze finansowania działalności terrorystycznej ze środków pochodzących z przestępczości zorganizowanej. Główną hipotezą badawczą jest sformułowanie, iż ugrupowania terrorystyczne oparte na ideologii fundamentalizmu islamskiego w postaci Al-Kaidy oraz ISIS w coraz większym stopniu są finansowane ze źródeł przestępczych. W celu zweryfikowania tak postawionej hipotezy badawczej zastosowano metodę historyczną, metodę porównawczą oraz metodę analizy systemowej.

Źródła finansowania organizacji terrorystycznych

Żaden podmiot kiedykolwiek działający na arenie międzynarodowej nie potrafiłby funkcjonować bez pieniędzy. Dla potrzeb opracowania przyjęto szerokie rozumienie terminu „finansowania terroryzmu”, tzn. nie tylko zachowanie zmierzające do sfinansowania przestępstwa o charakterze terrorystycznym², a finansowanie całej organizacji czy sieci terrorystycznej dla prowadzenia stałej aktywności, działalności propagandowej, edukacyjnej oraz ideologicznej, szkoleń, przygotowywania i dokonywania zamachów, rekrutacji, podtrzymywania zdolności bojowej, tworzenia zaplecza logistycznego. Zawężanie definicji wyłącznie do finansowania pojedynczego ataku terrorystycznego pozostaje nieracjonalne w myśl tego, jak zróżnicowane są potrzeby oraz wydatki organizacji terrorystycznych³. J.W. Wójcik wskazuje, że finansowanie terroryzmu polega na przekazaniu wartości pieniężnych grupie terrorystycznej lub jej mocodawcom, przy czym środki te mogą

¹ W. Zubrzycki, *Przez PZ do terroryzmu*, T. 1, Szczytno 2015, s. 5.

² Zob. *Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny*, Dz. U. 1997, nr 88, poz. 553 z późn. zm.

³ M.A. Kędziński, *Preцидвiаляне i звалчаные фiнансаваныя террорызму в Polsce*, Warszawa 2014, s. 22-23.

pochodzić ze źródeł legalnych, nieujawnionych, czyli z szarej strefy lub ze źródeł nielegalnych, a więc z przestępstwa bazowego⁴.

Rosyjscy badacze I. Dobajew i D. Umarow podkreślają, że w ciągu ostatnich dwóch dekad sposoby finansowania organizacji terrorystycznych uległy znacznym zmianom. Głównymi czynnikami umożliwiającymi przemiany, a także poszerzającymi możliwości w planie finansowym, stały się, po pierwsze, globalizacja gospodarki światowej, po drugie, przejście ugrupowań terrorystycznych na struktury sieciowe⁵. Zasadniczo każda organizacja terrorystyczna potrzebuje środków finansowych na dwie formy aktywności: 1) na infrastrukturę (proces przygotowania zamachu), 2) na cele bezpośrednie (przeprowadzenie akcji terrorystycznej)⁶. W większości przypadków obecnie działające ugrupowania terrorystyczne są finansowo samowystarczalne. Owa pełna albo częściowa autonomiczność finansowa jest możliwa zarówno poprzez pozyskiwanie środków ze źródeł całkowicie legalnych, jak i z coraz większego zaangażowania w tzw. szarej strefie i działalności przestępczej (np. handel narkotykami, bronią, porwania dla okupu)⁷.

Najogólniej rozróżnia się dwa źródła finansowania organizacji terrorystycznych:

- a) wewnętrzne – zalicza się do nich prowadzenie działalności biznesowej przez członków ugrupowania terrorystycznego, obowiązkowy podatek na rzecz organizacji, dobrowolną pomoc i wpłaty bogatych terrorystów. Ze względu na procesy globalizacyjne oraz przemiany zachodzące w strukturach organizacji terrorystycznych wewnętrzne źródła finansowania odgrywają coraz większą rolę, równocześnie ulegając urozmaiceniu;
- b) zewnętrzne, które można podzielić na: pomoc państwową (udzielaną oficjalnie lub nieoficjalnie) i pomoc niepaństwową (środki pochodzące od diaspor i zagranicznych społeczności, od komercyjnych oraz niekomercyjnych organizacji, np. religijnych lub humanitarnych, wsparcie od osób prywatnych, a także od innych organizacji terrorystycznych czy formacji zbrojnych).

⁴ Ibidem, s. 41.

⁵ И.П. Добаев, А.И. Добаев, Д.В. Умаров, *Трансформация финансирования террористических структур на Северном Кавказе*, „Государственное и муниципальное управление. Ученые записки” 2012, № 4.

⁶ T.W. Grabowski, *Terroryzm północnokaukaski: źródła, przejawy i przeciwdziałanie zjawisku*, Kraków 2017, s. 201.

⁷ M.A. Kędziński, *op.cit.*, s. 32-33.

Wspomniany J.W. Wójcik przedstawia podobną klasyfikację źródeł finansowania terroryzmu:

- a) środki finansowe udzielane przez państwa;
- b) legalna działalność gospodarcza – np. firmy zajmujące się handlem ropą naftową, nieruchomościami, samochodami, środki pochodzące od różnych organizacji czy osób prywatnych zaangażowanych w działalność biznesową;
- c) przestępczość zorganizowana o charakterze kryminalno-gospodarczym – współpraca grup przestępczych z organizacjami terrorystycznymi – np. bankowość podziemna, przemyt gotówki, przelewy elektroniczne itp.⁸.

G. Szczuciński dzieli źródła finansowania terroryzmu na: pochodzące z legalnej działalności gospodarczej, działalności przestępczej, od instytucji typu non-profit; państw; handlu zasobami naturalnymi, a także z własnych dochodów organizacji terrorystycznej i jej członków⁹. M. Kędzierski podobnie dokonuje podziału ze względu na pochodzenie zasilenia finansowego, rozróżniając źródła:

- a) państwowe – od organów oraz instytucji państwowych, włącznie z budżetami niejawnymi oraz zasobami przeznaczonymi na cele logistyczno-szkoleniowe;
- b) kryminalne (przestępcze) – członkowie organizacji terrorystycznej pozyskują środki finansowe angażując się w popełnianie przestępstw ekonomicznych, narkotykowych i kryminalnych;
- c) pozakryminalne (pozaprzestępcze) – dochody nie są związane z popełnianiem przestępstw – np. darczyńcy prywatni, zbiórki charytatywne, wsparcie różnorodnych organizacji¹⁰.

Interesujące rozróżnienie w swoim opracowaniu przedstawiają australijscy badacze S. Norton i P. Chadderton. Źródła finansowania terroryzmu dzielą oni na:

- a) tradycyjne (z ang. traditional) – np. darowizny, sponsorowanie, a także środki od organizacji typu non-profit czy charytatywnych;
- b) samofinansowanie (z ang. self-funding). Wyodrębnia się dwa rodzaje samofinansowania: legalne (dochody z działalności gospodarczej, kredyty, zatrudnienie, oszczędności) i nielegalne (przestępczość zorganizowana – kradzieże, oszustwa, handel narkotykami, porwania dla okupu);
- c) nowo powstające i odradzające się ponownie (z ang. emerging and re-emerging), do których zaliczają kontrolę terytorium dla własnych zysków, pozyskiwanie funduszy przez Internet i portale społecznościowe¹¹.

⁸ J.W. Wójcik, *Przeciwdziałanie finansowaniu terroryzmu*, Warszawa 2007, s. 80-81.

⁹ M.A. Kędzierski, *op.cit.*, s. 41-42.

¹⁰ *Ibidem*, s. 43-44.

¹¹ S. Norton, P. Chadderton, *Terrorism Financing*, „Detect, Disrupt and Deny: Optimising Australia's Counterterrorism Financing System”, 1 XII 2016, s. 13-15, <https://www.jstor.org/stable/resrep04244.6> (16 VII 2023).

Źródła finansowania terroryzmu Al-Kaidy oraz ISIS

Sposób funkcjonowania Al-Kaidy, która stała się symbolem i twarzą terroryzmu przełomu XX i XXI w., przypominał ogromną firmę, a więc przepływ pieniędzy odgrywał istotną rolę w skutecznym zarządzaniu całym ugrupowaniem. Al-Kaidzie udało się znacznie zróżnicować swoje możliwości finansowe, angażując się w działalność przestępczą i inne aktywności, w zależności od warunków oraz miejsca przebywania¹². W funkcjonowaniu Al-Kaidy, jak i w sposobach finansowania ugrupowania, można wyróżnić dwa okresy:

- 1) korporacji terrorystycznej (lata 90. XX w.) – hierarchicznie zorganizowanej, scentralizowanej organizacji, posiadającej swój własny budżet, który bilansował wpływy i wydatki;
- 2) globalnej sieci terrorystycznej (po 1998 r.) – zdecentralizowanej sieci, gdzie posiadanie jednolitego budżetu okazało się zbędne oraz nieracjonalne¹³.

Należy zaznaczyć, że dane o środkach finansowych Al-Kaidy są trudne do weryfikacji, a większość informacji badacze uzyskują od agencji wywiadowczych i pracowników służb specjalnych, którzy przesłuchiwali członków organizacji albo osoby do nich zbliżone. Także materiały pochodzą z dochodzeń śledczych, raportów komisji specjalnych, dziennikarzy oraz ujawnionych transakcji finansowych. Po przeanalizowaniu dostępnej literatury można wymienić następujące źródła finansowania Al-Kaidy:

- a) środki uzyskiwane z firm prowadzonych przez jej członków i sympatyków (także te działające pod przykrywką), akcje spółek;
- b) indywidualni darczyńcy oraz podatek na dżihad;
- c) zinfiltrowane organizacje pozarządowe (głównie humanitarne);
- d) produkcja, sprzedaż i przemyt narkotyków;
- e) przemyt innych towarów, w tym diamentów, złota oraz broni;
- f) rozboje, kradzieże, rabunki banków;
- g) porwania dla okupu;
- h) wymuszenia;
- i) pranie brudnych pieniędzy, oszustwa systemu bankowego;
- j) handel zabytkami kultury;
- k) współpraca z organizacjami przestępczymi i innymi ugrupowaniami terrorystycznymi;
- l) ataki w cyberprzestrzeni, nielegalna działalność w Internecie, obrót kryptowalutą.

¹² L. Lisiecki, K. Kucharski, *Źródła finansowania Al-Kaidy*, „Studia Bezpieczeństwa Narodowego” 2013, nr 3, s. 296.

¹³ A. Wejkszner, *Globalna sieć Al-Kaidy: nowe państwo islamskie?*, Warszawa 2017, s. 300.

Drugim analizowanym ugrupowaniem, które wpłynęło na postrzeganie terroryzmu międzynarodowego o podłożu islamskim w drugiej dekadzie XXI w., jest ISIS. Ambicje państwowości, które al-Baghdadi pragnął zrealizować powołując do życia kalifat Państwa Islamskiego, odegrały kluczową rolę w strukturze finansowej i środkach potrzebnych dla funkcjonowania organizacji. Dana grupa terrorystyczna, w latach swojej pełnej zdolności bojowej potrafiła skutecznie zróżnicować swoje źródła finansowe osiągając pełną samowystarczalność. Jak wskazują różnorodne badania, pozwoliło to Państwu Islamskiemu przejść do kart historii jako jedno z najbogatszych ugrupowań terrorystycznych z budżetem wynoszącym w 2014 r. ok. 2 mld USD¹⁴. ISIS do 2018 r. można było określić jako sprawnie działającą maszynę terrorystyczno-przestępczą, która wypracowała wiele różnorodnych kanałów pozyskiwania funduszy. Najwięcej przydzielano Ministerstwu Wojny (od 300 do 400 mln USD), budżet służb wywiadowczych wynosił od 50 do 80 mln USD, produkcja uzbrojenia kosztowała ok. 30 mln USD, a Rada Sprawiedliwości otrzymywała do 15 mln USD rocznie¹⁵. W specjalnym raporcie za 2022 r. „Forbes Israel” umieszcza globalną sieć ISIS na 7. miejscu wśród najbogatszych ugrupowań terrorystycznych z rocznym dochodem 150 mln USD¹⁶. Dla porównania, w podobnym raporcie „Forbes” za 2016 r. Państwo Islamskie znajdowało się na 1. miejscu z budżetem wynoszącym, według różnych szacunków, od 2 do 3 mld USD¹⁷.

Po przestudiowaniu dostępnej literatury na temat finansowania Państwa Islamskiego można wyróżnić następujące źródła dochodów tej organizacji:

- a) państwowi oraz prywatni darczyńcy;
- b) działalność organizacji charytatywnych i tzw. zakat;
- c) wydobywanie, przemysł i handel surowcami energetycznymi (ropą naftową, jej pochodnymi oraz gazem ziemnym);
- d) podatki od działalności gospodarczej i od ludności cywilnej;
- e) wymuszenia na terenach podbitych;
- f) produkcja rolnicza (handel zbożem, fosfatami);
- g) zarządzanie infrastrukturą krytyczną (energetyczną, instalacjami wodno-kanalizacyjnymi, szpitalami itd.), siecią firm i biznesów;
- h) przemysł i handel narkotykami;
- i) niewolnictwo (również o charakterze seksualnym);
- j) handel ludźmi (głównie kobietami), w tym ludzkimi narządami;

¹⁴ O. Hanne, T.F. de La Neuville, *Państwo Islamskie. Geneza nowego kalifatu*, Warszawa 2015, s. 103.

¹⁵ S. Laurent, *Kalifat terroru. Kulisy działania Państwa Islamskiego*, Warszawa 2015, s. 32-34.

¹⁶ I. Zehorai, *Forbes Israel Special Report: The World's Richest Terrorist Organizations*, „Forbes Israel”, 24 I 2022.

¹⁷ *The World's 10 Richest Terrorist Organizations*, „Forbes”, 10 V 2016.

- k) rabunki banków oraz drukowanie fałszywych pieniędzy;
- l) porwania obcokrajowców dla okupu;
- m) przemysł i handel artefaktami oraz starożytnościami;
- n) rabunki w celu sprzedaży „łupów wojennych”;
- o) wsparcie finansowe ze strony bojowników zagranicznych;
- p) pozyskiwanie funduszy za pomocą nowoczesnych sieci komunikacyjnych, cyberprzestępstwa i nielegalna działalność w Internecie.

Podobieństwa w finansowaniu Al-Kaidy oraz Państwa Islamskiego ze środków pochodzących z przestępczości zorganizowanej

Terroryzm międzynarodowy i przestępczość zorganizowana wzajemnie przenikają się na wielu płaszczyznach. W szczególności, w dziedzinie finansowania terroryzmu, wyraźnie widać wzrostową tendencję do pozyskiwania środków finansowych z nielegalnych źródeł w wyniku zaangażowania terrorystów w działalność przestępczą. Dotyczy owa tendencja również analizowanych w danej pracy fundamentalistycznych organizacji terrorystycznych w postaci Al-Kaidy oraz ISIS, których struktura finansowa w dużej mierze składa się z nielegalnych źródeł dochodu. Stanowią one – w opinii autorki – najbardziej wyraziste przykłady islamistycznych ugrupowań terrorystycznych, które rozwinęły niezwykle sprawny system finansowy. W przypadku Al-Kaidy w obszarze finansowania działalności terrorystycznej ze źródeł przestępczych do analizy, oprócz jej struktur klasycznych, są także włączone największe komórki lokalne w postaci: Al-Kaidy w Islamskim Maghrebie (ang. Al-Qaeda in the Lands of the Islamic Maghreb – AQIM), Al-Kaidy na Półwyspie Arabskim (ang. Al-Qaeda in the Arabian Peninsula – AQAP) oraz somalijskiej Asz-Szabab (ang. Al-Shabaab), które zaprzysięgły wierność centralnemu dowództwu Al-Kaidy. Takie podejście jest uzasadnione tym, że Al-Kaida pod koniec XX w. przyjęła globalną formę sieciową, a lokalne autonomiczne komórki ze sobą współpracują, także w obszarze finansowym. Państwo Islamskie jest analizowane jako samodzielna organizacja terrorystyczna działająca na terenie Iraku i Syrii.

Poniższa tabela zobrazuje podział przestępczych źródeł finansowych dwóch analizowanych organizacji terrorystycznych w postaci Al-Kaidy oraz ISIS. W tym celu zastosowano klasyfikację obszarów nielegalnej działalności dokonaną przez Wiesława Mądrzejowskiego z podziałem na przestępczość narkotykową, kryminalną, finansową oraz cyberprzestępczość¹⁸. Stanowi ona punkt wyjściowy do

---

¹⁸ W. Mądrzejowski, *Przestępczość zorganizowana: system zwalczania*, Warszawa 2008, s. 5-6.

dalszej analizy podobieństw i różnic w obszarze finansowania wybranych organizacji ze źródeł przestępczych.

Tabela 1. Źródła dochodów Al-Kaidy i Państwa Islamskiego pochodzące ze zorganizowanej działalności przestępczej

Kategorie przestępczych źródeł finansowych	Al-Kaida	Państwo Islamskie
Przestępczość narkotykowa	Produkcja, sprzedaż i przemyt opium, heroiny oraz haszyszu, pośrednictwo w przemyśle kokainy	Produkcja i handel captagonem oraz pośrednictwo w przemyśle heroiny i kokainy
Przestępczość kryminalna	Rozboje, kradzieże, porwania dla okupu, przemyt diamentów, złota, broni, wymuszenia, rabunki banków, przemyt paliw, handel zabytkami kultury	Wydobywanie, przemyt i handel surowcami energetycznymi, wymuszenia, niewolnictwo (o charakterze seksualnym), handel ludźmi oraz ludzkimi narzędziami, porwania dla okupu, przemyt i handel starożytnościami, rabunki, handel bydłem
Przestępczość finansowa	Pranie brudnych pieniędzy, oszustwa systemu bankowego, nielegalna działalność gospodarcza, tworzenie firm fasadowych	Przymusowe pobieranie podatków, fałszowanie pieniędzy, pranie brudnych pieniędzy, nielegalna działalność gospodarcza, firmy fasadowe
Cyber-przestępczość	Ataki w cyberprzestrzeni, nielegalna działalność w Internecie, obrót kryptowalutą	Cyberprzestępstwa i nielegalna działalność w Internecie, oszustwa za pomocą nowoczesnych środków komunikacji

Źródło: Opracowanie własne.

Pierwsze podobieństwa można dostrzec w obszarze zaangażowania wybranych organizacji terrorystycznych w przestępczość narkotykową. W przypadku Al-Kaidy oraz Państwa Islamskiego doszło do szeroko zakrojonej współpracy z ugrupowaniami przestępczymi oraz terrorystycznymi w celu przemytu narkotyków na teren Europy i rozprowadzania ich na resztę świata. Należy tu wymienić: mafię sycylijską, turecką, albańską (bałkańską), terrorystów czeczeńskich oraz inne organizacje ekstremistyczne w postaci Talibanu, Hezbollahu, Armii Wyzwolenia Kosowa, Szarych Wilków czy afrykańskich AQIM i Asz-Szabab¹⁹. Afganistan do teraz jest głównym ośrodkiem produkcji haszyszu, opium i wysokiej jakościowo

¹⁹ P.L. Williams, *Al-Kaida: międzynarodowy terroryzm, zorganizowana przestępczość i nadciągająca apokalipsa*, Poznań 2007, s. 77.

heroiny²⁰. To samo dotyczy Syrii, znanej z ogromnych ilości produkowanej amfetaminy oraz jej pochodnych, gdzie działało Państwo Islamskie. Trasy przemytu narkotyków (m.in. bałkańska oraz abchaska), wypracowane przez ibn Ladina we współpracy z organizacjami przestępczymi, były skutecznie wykorzystywane na przestrzeni dziesięcioleci²¹. W 2012 r. znaleziono dowody na to, że Al-Kaida oraz jej filia AQIM współpracowały z Rewolucyjnymi Siłami Zbrojnymi Kolumbii (hiszp. Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia – FARC) w celu przetrzutu kokainy przez państwa afrykańskie dalej do Europy²². Yashasvi Chandra pisze, że jeden z oddziałów ISIS także zapewniał uzbrojoną ochronę handlarzom kokainy z Ameryki Łacińskiej poprzez nową trasę wiodącą z Libii na Sycylię. Inna trasa prowadziła z Libii do Egiptu i na Bliski Wschód, skąd trafiała do Europy przez Bałkany²³. ISIS również było zaangażowane w przemyt afgańskiej heroiny na teren Europy Zachodniej drogą wiodącą przez kontrolowane terytoria irackie oraz państwa afrykańskie. ISIS i Al-Kaida generowały z produkcji, przemytu oraz handlu poszczególnymi rodzajami narkotyków środki finansowe liczone w milionach. Należy również zaznaczyć, że w obu przypadkach odnotowuje się transnarodowy charakter zaangażowania w przestępczość narkotykową, ponieważ rynki zbytu wykraczały poza główne obszary funkcjonowania analizowanych organizacji terrorystycznych. Największe zyski z tego źródła nielegalnych dochodów generowała Al-Kaida, co pozwoliło w istotny sposób zwiększyć możliwości operacyjne ugrupowania. Zauważono również, że handel narkotykami był częstym źródłem finansowania małych komórek terrorystycznych ISIS oraz Al-Kaidy funkcjonujących na terenie Europy. Wielu terrorystów zaangażowanych w ataki terrorystyczne w Europie (np. w Madrycie czy Londynie) miało kryminalną przeszłość, która często była związana z handlem narkotykami. Tak było również w przypadku wielu zagranicznych bojowników terrorystycznych, którzy podróżowali do stref konfliktu w Iraku czy Syrii²⁴.

Również w przestępstwach o charakterze kryminalnym, które obejmują szeroki zakres nielegalnych działań, da się zauważyć sporo podobieństw. Od początku XXI w. i do czasów obecnych zauważalna jest wzrostowa tendencja przeprowadzania przez islamistyczne organizacje terrorystyczne porwań obywateli państw zachodnich w celu okupu. To źródło dochodu generuje ogromne zyski oraz jest

²⁰ K. Izak, M. Kluczyński, *Handel narkotykami jako źródło finansowania terroryzmu*, „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego” 2014, nr 10, s. 40-41.

²¹ Ibidem, s. 54.

²² *Terrorist Financing in West Africa*, „The Financial Action Task Force Report”, 1 X 2013, s. 26.

²³ Y. Chandra, *Illicit Drug Trafficking and Financing of Terrorism: The Case of Islamic State, Al Qaeda and their Affiliate Groups*, „Journal of Defence Studies” 2020, vol. 14, nr 1-2, s. 80.

²⁴ *Open briefing of the Counter-Terrorism Committee on „The nexus between international terrorism and transnational organized crime”*, United Nations Headquarters, New York 2018, s. 3, <https://www.un.org/securitycouncil/ctc/sites/www.un.org/securitycouncil.ctc/files/chairs-summary.pdf> (18 VII 2023).

względnie łatwe do zorganizowania. Porwania Europejczyków dla okupu stały się globalnym biznesem Al-Kaidy i jej organizacji afiliowanych. Należy zaznaczyć, że w przypadku Al-Kaidy w porwania zaangażowane były głównie komórki autonomiczne w postaci Al-Kaidy w Islamskim Maghrebie i Al-Kaidy Półwyspu Arabskiego. W 2004 r. jeden z saudyjskich agentów operacyjnych Al-Kaidy, Abdel Aziz al-Mukrin, wydał książkę, w której umieścił rozdział o zasadach przeprowadzania porwań i sposobach postępowania z zakładnikami²⁵. Z informacji udzielonych przez uwolnionych zakładników wynika, że AQIM, AQAP i Asz-Szabab przestrzegają wspólnego protokołu porwania oraz koordynują swoje wysiłki. Co więcej, kwoty generowanych dochodów są na tyle znaczące, że centralne dowództwo Al-Kaidy jeszcze w 2009 r. nadzorowało negocjacje w sprawie zakładników chwytych m.in. w Afryce. Rukmini Callimachi w swoim artykule dla „The New York Times” stwierdza, że płatności za okupy zakładników były dokonywane prawie wyłącznie przez rządy europejskie, które przekazywały pieniądze przez sieć pośredników, czasami maskując je jako pomoc rozwojową dla Afryki i Bliskiego Wschodu²⁶. Dochodzenie przeprowadzone przez „The New York Times” wykazało, że Al-Kaida i jej komórki autonomiczne uzyskały od 2008 r. co najmniej 125 mln USD z porwań, z czego 66 mln USD wypłacono tylko w 2013 r. Z kolei, z oświadczeń Departamentu Skarbu Stanów Zjednoczonych wynika, że w tym samym okresie kwoty uzyskane z porwań wynosiły nawet 165 mln USD²⁷. Najbardziej znane z porwań dla okupu, ale także krwawych egzekucji zakładników w celu zastraszenia i wywarcia nacisku na opinię społeczną, stało się Państwo Islamskie. Chociaż informacje dotyczące porwanych przez ISIS osób są niezwykle trudne do zebrania, szacunki bliskowschodnich organizacji praw człowieka wskazują, że zaginionych pozostaje od 8 do 10 tys. cywilów²⁸. Kwoty otrzymane z tego źródła dochodów mieściły się w przedziale 10-40 mln USD rocznie w latach 2014-2016²⁹. Okupy wymagano głównie za obywateli państw zachodnich, ponieważ terroryści mogli otrzymać większe sumy oraz nakręcać tym samym spiralę przemocy, dokonując egzekucji na osobach, za których uwolnienie odmówiono zapłaty.

W obszarze przestępstw kryminalnych Al-Kaida i ISIS wykorzystywały także strategię wymuszeń poprzez grabieże i żądanie części zasobów gospodarczych na

²⁵ *Al Qaeda Guide to Kidnapping*, „The New York Times”, 29 VII 2014.

²⁶ R. Callimachi, *Paying Ransoms, Europe Bankrolls Qaeda Terror*, „The New York Times”, 30 VII 2014.

²⁷ Ibidem.

²⁸ *1,000 Families of those Kidnapped by ISIS Ask for Assistance from the United States* [2 IX 2021], <https://syriaaccountability.org/letter-from-the-families-of-those-kidnapped-by-isis-to-the-united-states-administration/> (19 VII 2023).

²⁹ S. Heißner, P.R. Neumann, J. Holland-McCowan, R. Basra, *Caliphate in Decline: An Estimate of Islamic State's Financial Fortunes*, „The International Centre for the Study of Radicalisation Report” 2017, s. 8, <https://icsr.info/wp-content/uploads/2017/02/ICSR-Report-Caliphate-in-Decline-An-Estimate-of-Islamic-States-Financial-Fortunes.pdf> (20 VII 2023).

obszarach, na których działały. Aktywa skradzione w miejscowościach kontrolowanych przez ISIS obejmowały banki, budynki państwowe, przedsiębiorstwa, infrastrukturę publiczną, domy miejscowych mieszkańców itd. Bojownicy ISIS dopuszczali się grabieży podbitych miejscowości w wymiarze totalnym, starając się później sprzedać wszystko w celu własnego wzbogacenia się. Z kolei jemeńscy urzędnicy rządowi i lokalni handlowcy oszacowali, że AQIM w Jemenie wyłudziła 1,4 mln USD od narodowego koncernu naftowego i zarabiała do 2 mln USD dziennie na podatkach od towarów wpływających do portu Mukally i Asz-Szihr³⁰. Wybrane organizacje szczególną uwagę obdażyły również banki na terytorium znajdującym się pod ich kontrolą, z czego terrorystom udało się pozyskać miliony USD w gotówce, a także złoto. Około 500 mln USD z banku w Mosulu, skradzionych przez ISIS, stanowiły ogromny zastrzyk finansowy dla organizacji. I tak jak Państwo Islamskie, Al-Kaida Półwyspu Arabskiego splądrowała oddział banku centralnego Mukalla, zarabiając według doniesień agentów bezpieczeństwa, szacunkowo 100 mln USD³¹. Odnotowano także, iż Al-Kaida była zaangażowana w przemysł i handel wyrobami jubilerskimi oraz złotem. Dana strategia służyła ukrywaniu przepływu gotówki, a także stanowiła alternatywne źródło przechowywania środków finansowych.

Bliski Wschód jest od wielu lat miejscem proliferacji broni oraz rozwoju handlu i przemysłu broni na tle konfliktów zbrojnych, rebelii oraz działań o charakterze przestępczym i terrorystycznym. Dwie analizowane grupy terrorystyczne miały w swoim arsenale ogromne ilości sprzętu wojskowego, lekkiej broni strzeleckiej, a nawet pojazdów opancerzonych, przeciwlotniczych zestawów rakietowych, moździerzy, granatników itd. Rywalizacja pomiędzy Stanami Zjednoczonymi a Związkiem Radzieckim, a także Arabią Saudyjską oraz Iranem, doprowadziła do strategicznego uzbrojenia grup terrorystycznych w regionie, w tym Al-Kaidy i jej oddziałów³². Zachodnia sprzedaż broni państwom Bliskiego Wschodu, wojna domowa w Syrii wiązały się z nieumyślnym uzbrajaniem Państwa Islamskiego. Przemysł i handel bronią stały się więc kolejnym elementem struktury finansowej analizowanych organizacji terrorystycznych. W 2022 r. Stanom Zjednoczonym udało się ujawnić sieć handlarzy i przemytników broni, działającą między Jemenem a Somalią, z którą powiązane są Państwo Islamskie, ISIS-Somalia, Al-Kaida na Półwyspie Arabskim oraz Asz-Szabab³³. Próba opanowania sytuacji

³⁰ Y. Bayoumy, N. Browning, M. Ghobari, *Special Report: Al Qaeda emerges stronger and richer from Yemen war*, „Reuters”, 8 IV 2016, <https://www.reuters.com/article/us-yemen-aqap-special-report-idUSKCN0X50SL> (20 VII 2023).

³¹ Ibidem.

³² S. Fares, *Up in arms: The Middle East as the world's illicit arms depot* [20 III 2023], <https://globalinitiative.net/analysis/middle-east-illicit-arms-trafficking-ocindex/> (28 VII 2023).

³³ N. Price, *Designation of ISIS-Somalia Weapons Trafficking* [1 XI 2022], <https://www.state.gov/designation-of-isis-somalia-weapons-trafficking-network/> (21 VII 2023).

z nielegalnym pozyskiwaniem broni przez terrorystów było osobne embargo na broń dostarczaną Al-Kaidzie wprowadzone w 2011 r., a także ISIS w 2014 r.³⁴

W obszarze wydobywania, przemytu i handlu surowcami energetycznymi też są dostrzegane podobieństwa. Dane źródło finansowania przynosiło największe zyski Państwu Islamskiemu w latach 2014-2015. ISIS było zaangażowane w wydobywanie oraz przemyt ropy naftowej, obsługiwało rafinerie oraz sprzedawało produkty ropopochodne. Największe przychody roczne z tego rodzaju działalności organizacja otrzymała w 2015 r. Stanowiły one, według różnych szacunków, do 450 mln USD³⁵. Przemysł paliw wzbogacał także Al-Kaidę na Półwyspie Arabskim, która kontrolowała kilka kluczowych portów w Jemenie. Bojownicy nakładali cła oraz podatki z przemycanego paliwa zarabiając dzienne ok. 2 mln USD. AQAP w latach 2015-2016 stała się *de facto* dostawcą paliwa, sprzedając go stacjom benzynowym i zwykłym obywatelom, a plemiona współpracujące z Al-Kaidą kontrolowały znaczną część infrastruktury naftowej kraju³⁶.

Przestępstwa o charakterze finansowym również cieszyły się ogromną popularnością wśród dwóch badanych organizacji fundamentalistycznych. Mowa jest tu o nielegalnej działalności gospodarczej, przymusowym pobieraniu podatków, fałszowaniu pieniędzy, tworzeniu firm fasadowych, oszustwach systemu bankowego, praniu brudnych pieniędzy, itd. Al-Kaida i Państwo Islamskie wykorzystywały fikcyjne spółki, firmy oraz pośredników finansowych do pozyskiwania i przekazywania funduszy, również za granicą. W praniu brudnych pieniędzy na rzecz tych organizacji terrorystycznych brały udział m.in. jemeńska Al-Nur Honey Center (dla Al-Kaidy)³⁷, turecka Wadi Alrrafidayn for Foodstuffs i Sham Express (dla ISIS)³⁸. W finansowanie terroryzmu za pomocą międzynarodowych przekazów pieniężnych są zaangażowane także organizacje pozarządowe, humanitarne oraz charytatywne. Służą one często jako przykrywką dla podobnych nielegalnych zbiorów dobroczynnych, jako kanały przenoszenia funduszy i dokonywania oficjalnych transakcji lub są infiltrowane oraz pozyskują pieniądze bezpośrednio na wsparcie dżihadystów. Wśród takich organizacji humanitarnych należy wymienić Islamic Relief Organization, Ummah Tammer E-Nau, Fundację Dobroczynności Al-Aksa, zaangażowane w pranie brudnych pieniędzy na rzecz Al-Kaidy³⁹. O przekazywanie pieniędzy ISIS podejrzane były liczne organizacje

³⁴ J. Zych, *Handel bronią konwencjonalną na Bliskim Wschodzie i jego wpływ na bezpieczeństwo w regionie*, „Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego” 2020, nr 14, s. 122.

³⁵ S. Heißner, P.R. Neumann, J. Holland-McCowan, R. Basra, *op.cit.*, s. 8.

³⁶ Y. Bayoumy, N. Browning, M. Ghobari, *op.cit.*

³⁷ M. Freeman, M. Ruehsen, *Terrorism Financing Methods: An Overview*, „Perspectives on Terrorism” 2023, vol. 7, nr 4, s. 19.

³⁸ N. Price, *The United States and Türkiye Take Joint Action to Disrupt ISIS Financing* [5 I 2023], <https://www.state.gov/the-united-states-and-turkiye-take-joint-action-to-disrupt-isis-financing/> (22 VII 2023).

³⁹ L.A. Villamarin Pulido, *Sieć Al-Kaida*, Warszawa 2008, s. 161-177.

pozarządowe działające na rzecz pomocy ofiarom wojny w Syrii⁴⁰. Podobne nielegalne schematy finansowe są powszechnie wykorzystywane do ukrywania realnych kwot pieniężnych, odbiorców pomocy i osób pośredniczących.

Głównym środkiem finansowania terroryzmu Al-Kaidy oraz ISIS jest gotówka, jednak sektor instytucji finansowych również odgrywa dla terrorystów istotną rolę. W ostatnich latach przeprowadzono kompleksowe prace na rzecz śledzenia i wykrywania podejrzanych transakcji, ale systemy bankowe poszczególnych krajów wciąż pośredniczą lub bezpośrednio biorą udział w przelewach finansowych na rzecz terrorystów islamskich. Do wydarzeń z 11 IX 2001 r. korzystanie z systemu bankowego i przekazywanie pieniędzy było dużo prostsze. Sam ibn Ladin miał konta w różnorodnych bankach na całym świecie, prał pieniądze za pomocą sudańskich instytucji finansowych i swobodnie przekazywał pieniądze na inne rachunki⁴¹. Al-Kaida wykorzystywała luki legislacyjne systemów bankowych Zjednoczonych Emiratów Arabskich oraz Pakistanu, a sami terroryści swobodnie korzystali z usług instytucji finansowych, posiadając konta w amerykańskich bankach⁴². Pieniądze najczęściej były wypłacane za pomocą bankomatów. Podobnie terroryści Państwa Islamskiego oraz ich sponsorzy wykorzystywali otwarte systemy bankowe Kuwejtu i Kataru do własnych celów finansowych⁴³. Z konfiskaty aktywów bankowych na terytorium Iraku Państwu Islamskiemu udało się pozyskać nawet miliard USD, a z drukowania fałszywych pieniędzy ok. 100 mln USD⁴⁴. Bojownicy zagraniczni ISIS korzystali z gotówki, tradycyjnego systemu bankowego i MVTs (ang. Money or Value Transfer Services) w celu sfinansowania pobytu na terytorium Iraku oraz Syrii. Często angażowali się w drobne przestępstwa finansowe, oszustwa systemu bankowego, tworzenie fałszywych tożsamości, branie kilku kredytów na raz itp.⁴⁵

Zdobyte terytorialne pomogły Państwu Islamskiemu oraz filii Al-Kaidy w Somalii rozwinąć system opodatkowania ludności, zamieszkującej tereny kontrolowane przez dżihadystów. Największe zyski podatki przynosiły dla ISIS i obejmowały dochody do budżetu terrorystów od 200 do 800 mln USD rocznie⁴⁶. Podatki od działalności gospodarczej w Iraku przynosiły ISIS kilka milionów USD miesięcznie, a podatek drogowy, celny, opłaty za przewóz osób, przemyt narkotyków

⁴⁰ *Money Matters: Sources of ISIS' Funding and How to Disrupt Them* [22 X 2015], <http://cgsrcs.org/publications/27> (28 VII 2023).

⁴¹ L.A. Villamarin Pulido, *op.cit.*, s. 161.

⁴² M. Freeman, M. Ruehsen, *op.cit.*, s. 19.

⁴³ S.J. Evans, *ISIS's 'emir of suicide bombers' raised \$2million for 'military operations' from mystery Qatari donor, say US officials*, „The Daily Mail”, 27 IX 2014.

⁴⁴ O. Hanne, T.F. de La Neuville, *op.cit.*, s. 104.

⁴⁵ *Financing of the Terrorist Organisation Islamic State in Iraq and the Levant (ISIL)*, „The Financial Action Task Force Report”, 1 II 2015, s. 22, <https://www.fatf-gafi.org/en/publications/Methodsandtrends/Financing-of-terrorist-organisation-isil.html> (23 VII 2023).

⁴⁶ S. Heißner, P.R. Neumann, J. Holland-McCowan, R. Basra, *op.cit.*, s. 9.

czy broni kolejne setki tysięcy USD. Somalijska grupa islamistyczna Asz-Szabab jest uważana za najbogatszą filię Al-Kaidy na świecie. System podatkowy ugrupowania składa się z czterech odrębnych strumieni: tranzytu, towarów, bydła i produktów rolnych⁴⁷. Asz-Szabab kontroluje dziesiątki punktów kontrolnych w południowej Somalii. Większość analityków szacuje, że grupa zarabia wyłącznie z tego źródła dochodu ponad 100 mln USD w skali roku⁴⁸.

Financial Action Task Force (FATF) wśród metod finansowania terroryzmu wymienia przemyt i sprzedaż dóbr kultury. Eksperci uważają, że Państwo Islamskie przejęło daną metodę finansowania od Al-Kaidy i odniosło w tym obszarze niesamowity sukces. Aby sfinansować swoją działalność Al-Kaida specjalizowała się w przemycamiu afgańskich antyków⁴⁹. Istnieją również doniesienia, że tysiące źle strzeżonych stanowisk archeologicznych w Iraku było systematycznie płađrowanych przez Al-Kaidę, a później starożytności trafiały do Jordanii, Syrii, Pakistanu, Kuwejtu i Szwajcarii⁵⁰. Amerykański pułkownik, Matthew Bogdanos, stwierdził, że Al-Kaida zajmowała się handlem antykami głównie do 2005 r., a to źródło dochodów było na tyle istotne, że ustępowało jedynie okupom z porwań⁵¹. ISIS stworzyło z przemytu i sprzedaży dóbr kultury szczególnie dochodowy biznes. Czasopismo „National Geographic” wskazało, że w latach 2015-2017 pod kontrolą ISIS było ponad 4,5 tys. stanowisk archeologicznych (niektóre z nich znajdują się na Liście Światowego Dziedzictwa UNESCO), co umożliwiło grabieże na dużą skalę⁵². W czasie kontroli największych obszarów Syrii i Iraku Państwo Islamskie generowało z tego źródła nawet 100 mln USD rocznie⁵³. Większość skradzionych artefaktów oraz starożytności z terenów syryjskich trafiały na czarny rynek, gdzie były sprzedawane mafii rosyjskiej i kalabryjskiej za cenę daleką od realnej wartości⁵⁴. Początkowo terroryści zarabiali na haraczach od przemytników starożytności oraz wydawaniu zezwoleń na kopanie. Później jednak przejęli całkowitą kontrolę nad wykopaliskami i w pełni zaangażowali się w przemyt artefaktów i cennych dzieł sztuki⁵⁵.

⁴⁷ J. Bahadur, *Terror and taxes: Inside al-Shabaab's revenue-collection machine*, „Research Report of the Global Initiative against Transnational Organized Crime”, 1 XII 2022, s. 1-5, <https://global-initiative.net/wp-content/uploads/2022/12/AS-protection-economies.-WEB.pdf> (23 VII 2023).

⁴⁸ Ibidem, s. 21.

⁴⁹ V. Hanson, *Looted Antiquities: Economic Opportunity for Terrorists*, Senior Theses, San Rafael 2015, s. 13, <https://scholar.dominican.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1042&context=senior-theses> (24 VII 2023).

⁵⁰ Ibidem, s. 14-15.

⁵¹ E. Fish, *Can the World Save Antiquities Under Terrorist Threat?*, „Asia Society”, 24 IX 2015.

⁵² *Financing of the Terrorist...*, s. 17.

⁵³ J. Świat, *Jakie są źródła finansowania organizacji terrorystycznych?*, „Demagog”, 26 IV 2021.

⁵⁴ S. Laurent, *op.cit.*, s. 93-94.

⁵⁵ F.R. Greenland, *Inside ISIS' looted antiquities trade* [31 V 2016], <https://theconversation.com/inside-isis-looted-antiquities-trade-59287> (25 VII 2023).

Domena cyberprzestępstw szybko została dostrzeżona przez przestępców i terrorystów jako źródło dochodów przynoszące ogromne zyski. W najwyższym stopniu domenę cybernetyczną opanowało Państwo Islamskie prowadząc skuteczną kampanię marketingową w celu finansowania własnej działalności z sieci społecznościowych. Państwo Islamskie oraz Al-Kaida wykorzystują nowoczesne narzędzie do transferu pieniędzy w postaci kryptowalut. Dokładna weryfikacja obrotów wirtualną walutą dokonanych przez terrorystów Al-Kaidy i ISIS jest trudna do przeprowadzenia, ale mówi się o kwotach w postaci kilkuset tysięcy USD. Na przykład, internetowi zwolennicy Państwa Islamskiego przesyłali dżihadystom darowizny za pośrednictwem Twittera, a bitcoiny za pomocą aplikacji Dark Wallet⁵⁶. Wśród popełnianych cyberprzestępstw należy także wymienić handel w Darknetcie, kradzieże danych osobowych i bankowych, rozpowszechnianie złośliwego oprogramowania na stronach internetowych i w wiadomościach e-mail, pranie pieniędzy za pomocą phishingu, witryn hazardowych itd.⁵⁷.

Różnice w finansowaniu Al-Kaidy oraz ISIS ze środków pochodzących z przestępczości zorganizowanej

Na podstawie zamieszczonej w artykule tabeli można zauważyć kilka znaczących różnic w finansowaniu wybranych grup ekstremistycznych, tj. Al-Kaidy oraz Państwa Islamskiego. Wypracowały one oryginalne sposoby pozyskiwania pieniędzy uzależnione od uwarunkowań regionu operacyjnego, zasięgu terytorialnego, współpracy z innymi organizacjami terrorystycznymi i przestępczymi oraz rozwoju struktur ekstremistycznych. Są jednak metody cieszące się mniejszą popularnością, co oznacza, że wybrane ugrupowania terrorystyczne nie angażowały się w niektóre przestępcze obszary pozyskiwania środków finansowych.

Pierwsza różnica jest dostrzegana w sferze przestępczości narkotykowej. Mianowicie analizowane organizacje fundamentalistyczne były zaangażowane w handel i przemysł różnych środków narkotycznych – Al-Kaida głównie opium i wysokiej jakościowo heroiny nr 4, ISIS captagonu. Różnią się także pod względem skali produkcji i obrotu narkotykami oraz odpowiednio stopniem otrzymywanego zysku z tego rodzaju nielegalnej działalności. W przypadku Al-Kaidy eksperci uważają, że produkcja, przemysł i handel heroiną stanowiły w okresie afgańskim główne źródło przychodów organizacji⁵⁸. W celu osiągnięcia większych dochodów Taliban i Al-Kaida porozumiały się w sprawie produkcji wyższej jakościowo

⁵⁶ *Financing of the Terrorist...*, *op.cit.*, s. 24.

⁵⁷ J.M. del Cid Gómez, *A Financial Profile of the Terrorism of Al-Qaeda and its Affiliates*, „Perspectives on Terrorism” 2010, vol. 4, nr 4, s. 13-14, <https://www.jstor.org/stable/26298469> (25 VII 2023).

⁵⁸ P.L. Williams, *op.cit.*, s. 75.

heroiny numer cztery⁵⁹. Usama ibn Ladin kooperował także z tureckimi przemytnikami narkotyków, Hezbollahem oraz rosnącą w siłę mafią albańską. Z kolei Syria wyłoniła się w ostatnich latach jako istotny gracz w sferze narkobiznesu, produkujący amfetaminę, znaną jako captagon. Ten narkotyk, zwany także „kokainą dla biednych”, stał się popularny w regionie Zatoki Perskiej i wchodzi na rynek południowej Europy, Afryki Północnej i Azji Południowo-Wschodniej⁶⁰. W 2020 r. w porcie w Salerno na południu Włoch odnaleziono kontenery zawierające captagon, którego cenę rynkową oszacowano na miliard EUR⁶¹. Policja włoska oświadczyła, że była to największa konfiskata amfetaminy na świecie – 14 ton (84 mln) tabletek wyprodukowanych w Syrii przez ISIS. Tak ogromną partię miała zamówić włoska Comorra w celu sprzedaży narkotyków na rynku europejskim⁶². ISIS czerpało również korzyści ze sprzedaży syntetycznych opioidów na kontrolowanych przez siebie terytoriach oraz w krajach regionu, takich jak Libia, Jordania i Zjednoczone Emiraty Arabskie. Można wywnioskować, że Państwo Islamskie otrzymywało znaczną część zysków z handlu captagonem i przemytu kokainy, a także mogło stosunkowo łatwo przenosić je przez Syrię i Turcję do Europy.

Inną zauważalną różnicą, występującą w obszarze przestępczości kryminalnej, jest przypadek przemytu diamentów przez Al-Kaidę. Zaangażowanie organizacji w tego typu działalność było podyktowane potrzebą przekształcenia aktywów w coś mniej podatnego na konfiskację i stworzenia alternatywy dla gotówki. Przemycem kamieni szlachetnych Al-Kaida zajmowała się głównie od lat 90. XX w. do początku XXI w.⁶³. Diamenty pochodziły z zachodnioafrykańskich stref konfliktowych oraz były sprzedawane głównie na terenie Bliskiego Wschodu i Azji Południowo-Wschodniej.

Na płaszczyźnie kryminalnej nie odnotowano masowego zaangażowania Al-Kaidy w handel ludźmi oraz niewolnictwo seksualne. Chociaż ideolodzy Al-Kaidy twierdzili, że branie niewolnic jest dopuszczalne w islamie, to obecne środowisko wojny sprawia, że nie da się prawidłowo uregulować podobnych praktyk, w związku z czym dochodziłoby do wielu nadużyć⁶⁴. Istnieje jednak wyjątek w postaci somalijskiej komórki Al-Kaidy. W 2017 r. pojawiły się doniesienia

⁵⁹ Ibidem, s. 83-86.

⁶⁰ C. Listner, *We cannot ignore Syria's emergence as a narco-state* [29 IV 2022], <https://www.mei.edu/publications/we-cannot-ignore-syrias-emergence-narco-state> (25 VII 2023).

⁶¹ L.I. Shelley, *Illicit Trade and Terrorism*, „Perspectives on Terrorism” 2020, vol. 14, nr 4, s. 7.

⁶² *Italy seizes ISIL-made drugs from Syria worth \$1bn*, „Aljazeera”, 1 VII 2020, <https://www.aljazeera.com/news/2020/7/1/italy-seizes-isil-made-drugs-from-syria-worth-1bn> (26 VII 2023).

⁶³ A. Wejkszner, *op.cit.*, s. 301-302.

⁶⁴ I. Tharoor, *The Islamic State's horrifying practice of sex slavery, explained*, „The Washington Post”, 20 VIII 2015.

o porwanych przez terrorystów Asz-Szabab kobietach pochodzących z kenijskich społeczności chrześcijańskich i muzułmańskich. Stały się one ofiarami niewolnictwa seksualnego, zmuszano je do poślubienia terrorystów lub przetrzymywano w burdelu⁶⁵. Zysków finansowych z tego rodzaju działalności, skali tej zbrodni oraz powszechności w ramach struktur Al-Kaidy nie da się na razie zweryfikować. Zatem, niewolnictwa oraz przemocy seksualnej, w tym przypadku, nie można uznać za jedno ze źródeł generowania dochodów dla Al-Kaidy. Natomiast ISIS było zaangażowane w niewolnictwo, akty przemocy seksualnej i handel ludźmi, jako sposób na pozyskanie funduszy na wsparcie swojej działalności. Niewolnicy byli wykorzystywani na różne sposoby: jako narzędzie rekrutacyjne; jako towar do sprzedaży; bezpośrednio do udziału w operacjach wojskowych i terrorystycznych atakach samobójczych; jako sposób zadowalania potrzeb seksualnych członków ugrupowania oraz do pełnienia ról służebnych w ramach organizacji. Przywódca terrorystów ISIS al-Baghdadi traktował kobiety jako „trofea wojenne”, „podatek”, a cena wystawionych na sprzedaż niewolnic ISIS, według różnych doniesień, wynosiła od 13 do 1000 USD⁶⁶. Przytoczone sumy ciężko jest uznać za kluczowy dochód tej organizacji. Stanowią one jednak potwierdzenie kryminalnego charakteru pozyskiwania środków finansowych przez islamskich terrorystów.

Zauważalną różnicą w obszarze surowców energetycznych jest zaangażowanie ISIS w przemysł i handel gazem ziemnym. Państwo Islamskie kontrolowało kilka pól gazowych oraz punkty tranzytowe rurociągów w Syrii. Dochody z tego źródła w latach 2014-2015 wynosiły od 350 do prawie 500 mln USD⁶⁷, co stanowiło dużą część budżetu organizacji w tym okresie.

Wśród różnic w obszarze finansowania organizacji terrorystycznych ze źródeł kryminalnych zauważalny jest również handel organami przez bojowników Państwa Islamskiego. Według danych ujawnionych w 2016 r. na obszarach znajdujących się pod kontrolą ISIS oraz w obozach dla uchodźców w sąsiednich krajach przeprowadzono tysiące operacji chirurgicznych w celu usunięcia narządów i sprzedaży ich na czarnym rynku⁶⁸. Ofiarami tej nielegalnej działalności padali głównie jeńcy wojenni, ranni, ale organy pobierano także z ciał zabitych żołnierzy. W obszarze handlu organami doszło do nawiązania współpracy przez ISIS z zagranicznymi ugrupowaniami mafijnymi oraz różnorodnymi instytucjami medycznymi. Niektórzy eksperci twierdzili nawet, że Państwo Islamskie utworzyło wyspecjalizowaną transnarodową komórkę do spraw przemytu i sprzedaży

⁶⁵ C. Attwood, *The sex slaves of al-Shabab*, <https://www.bbc.com/news/magazine-40022953> (26 VII 2023).

⁶⁶ B. Hall, *ISIS. Państwo Islamskie*, Warszawa 2015, s. 133.

⁶⁷ P. Mazur, *Państwo Islamskie ISIS. Nowa twarz ekstremizmu*, Warszawa 2018, s. 208-209.

⁶⁸ J. Dupont, *Why Terrorist Organizations Use Human Trafficking* [25 I 2023], <https://www.acamtoday.org/why-terrorist-organizations-use-human-trafficking/> (28 VII 2023).

ludzkich narządów⁶⁹. W przypadku Al-Kaidy podobnych kryminalnych procederów nie odnotowano. Dlatego handel organami ludzkimi można uznać za jedną z najbardziej wyróżniających przestępczych metod finansowania działalności terrorystycznej ISIS. Na tle kurczących się rezerw gotówkowych ISIS, najnowsze raporty odnotowują także, że ugrupowanie zaczęło inwestować w przemysł byłą w celu gromadzenia funduszy⁷⁰.

Zakończenie

Wgląd w strukturę zarządzania środkami pieniężnymi oraz główne źródła dochodów, a także analiza porównawcza stanowią próbę zrozumienia współczesnych potrzeb terrorystów w obszarze finansowym oraz sposobów ich zaspokajania. Postawiona we wstępie hipoteza badawcza została zweryfikowana pozytywnie, ponieważ przestępcze środki finansowe stanowią większość na liście źródeł dochodów Al-Kaidy oraz ISIS. Powyżej przeanalizowane podobieństwa w finansowaniu organizacji terrorystycznych opartych na ideologii fundamentalizmu islamskiego wskazują na wyłonienie się wyjątkowo skutecznych źródeł przestępczych dochodów, które wybrane ugrupowania przejęły w celu umożliwienia własnego funkcjonowania i przeprowadzania ataków terrorystycznych. Wśród głównych przestępczych metod i technik stosowanych przez terrorystów islamskich są: porwania w celu okupu, produkcja, przemysł oraz handel narkotykami, wymuszenia, rabunki, pranie brudnych pieniędzy poprzez firmy fasadowe i nadużycia organizacji humanitarnych, nielegalny system opodatkowania, cyberprzestępstwa, oszustwa w Internecie, a także kryptowaluty. Przeanalizowane odmienne praktyki w zakresie finansowania wybranych fundamentalistycznych organizacji terrorystycznych zobrazują, że dżihadysty są w stanie zaangażować się w mniej popularne przestępcze metody. Wśród takich można wymienić: handel organami ludzkimi oraz przemysł gazu ziemnego przez ISIS, przemysł diamentów w przypadku Al-Kaidy oraz handel różnymi rodzajami narkotyków przez analizowane ugrupowania. Odnotowano także przestępcze źródła, które cieszyły się mniejszą popularnością wśród islamskich terrorystów. Al-Kaida nie handlowała ludźmi oraz nie czerpała zysków z niewolnictwa, również o charakterze seksualnym. Zatem można stwierdzić, że pojawiła się spora ilość dowodów na związek między finansowaniem terroryzmu a działalnością przestępczą – zorganizowaną lub prowadzoną na małą skalę.

⁶⁹ J. Hall, *UN urged to investigate ISIS's bloody trade in human organs after Iraqi ambassador reveals doctors are being executed for not harvesting body parts*, „The Daily Mail”, 18 II 2015.

⁷⁰ *Up to 500 ISIS fighters still active in Iraq: Military* [13 III 2023], <https://english.alarabiya.net/News/middle-east/2023/03/13/Up-to-500-ISIS-fighters-still-active-in-Iraq-Military> (28 VII 2023).

Abstract

Viktoriiia Ivakha

Organized crime as a source of terrorism financing on the example of Al-Qaeda and Islamic State. Comparative analysis

Terrorist organizations based on the ideology of Islamic fundamentalism are increasingly involved in various criminal activities in order to generate income for their own functioning and continuation of terrorist activity. These include: money laundering, human trafficking, drug and arms smuggling, cybercrime, illegal tax systems, extortion, robbery, trade in cultural monuments etc. Al-Qaeda and the Islamic State are the most prominent examples of Islamist terrorist groups with extremely extensive and diverse financial systems. The aim of the article is to analyze the process of financing fundamentalist terrorist organizations of Al-Qaeda and the Islamic State from the sources coming from organized crime. The study also attempts to describe and analyze financing of terrorist activities, its classification, as well as sources of financing of Al-Qaeda and ISIS, with particular emphasis on criminal proceeds and their comparison in terms of similarities and differences.

Keywords: terrorism, organized crime, terrorism financing, criminal financial sources, Islamic fundamentalism, Al-Qaeda, ISIS

References

- 1,000 Families of those Kidnapped by ISIS Ask for Assistance from the United States [2 IX 2021], <https://syriaaccountability.org/letter-from-the-families-of-those-kidnapped-by-isis-to-the-united-states-administration/>.
- Al Qaeda Guide to Kidnapping*, „The New York Times”, 29 VII 2014, <https://www.nytimes.com/interactive/2014/07/30/world/africa/31kidnap-docviewer3.html>.
- Attwood, C., *The sex slaves of al-Shabab*, „BBC”, 25 V 2017, <https://www.bbc.com/news/magazine-40022953>.
- Bahadur, J., *Terror and taxes: Inside al-Shabaab's revenue-collection machine*, „Research Report of the Global Initiative against Transnational Organized Crime”, 1 XII 2022, <https://globalinitiative.net/wp-content/uploads/2022/12/AS-protection-economies.-WEB.pdf>.

- Bayoumy, Y., Browning, N. & Ghobari, M., *Special Report: Al Qaeda emerges stronger and richer from Yemen war*, „The Reuters”, 8 IV 2016, <https://www.reuters.com/article/us-yemen-aqap-special-report-idUSKCN0X50SL>.
- Callimachi, R., *Paying Ransoms, Europe Bankrolls Qaeda Terror*, „The New York Times”, 30 VII 2014, <https://www.nytimes.com/2014/07/30/world/africa/ransoming-citizens-europe-becomes-al-qaedas-patron.html>.
- Chandra, Y., *Illicit Drug Trafficking and Financing of Terrorism: The Case of Islamic State, Al Qaeda and their Affiliate Groups*, „Journal of Defence Studies” 2020, vol. 14, nr 1-2, <https://idsa.in/system/files/jds/14-2-2020-illicit-drug-financing-of-terrorism-ychandra.pdf>.
- Cid Gómez, J.M., *A Financial Profile of the Terrorism of Al-Qaeda and its Affiliates*, „Perspectives on Terrorism” 2010, vol. 4, nr 4, s. 13-14, <https://www.jstor.org/stable/26298469>.
- Dobayev, I.P., Dobayev, A.I. & Umarov, D.V., *Transformatsiya finansirovaniya terroristicheskikh struktur na Severnom Kavkaze*, 2012, <https://cyberleninka.ru/article/n/transformatsiya-finansirovaniya-terroristicheskikh-struktur-na-severnom-kavkaze/viewer>.
- Dupont, J., *Why Terrorist Organizations Use Human Trafficking* [25 I 2023], <https://www.acamstoday.org/why-terrorist-organizations-use-human-trafficking/>.
- Dz. U. 1997, nr 88, poz. 553 z późn. zm: *Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny*.
- Evans, S.J., *ISIS's 'emir of suicide bombers' raised \$2million for 'military operations' from mystery Qatari donor, say US officials*, „The Daily Mail”, 27 IX 2014, <https://www.dailymail.co.uk/news/article-2771571/ISIS-s-emir-suicide-bombers-raised-2million-military-operations-mystery-Qatari-donor-say-US-officials.html>.
- Fares, S., *Up in arms: The Middle East as the world's illicit arms depot* [24 III 2023], <https://globalinitiative.net/analysis/middle-east-illicit-arms-trafficking-ocindex/>.
- Financing of the Terrorist Organisation Islamic State in Iraq and the Levant (ISIL)*, „The Financial Action Task Force Report”, 1 II 2015, <https://www.fatf-gafi.org/en/publications/Methodsandtrends/Financing-of-terrorist-organisation-isil.html>.
- Fish, E., *Can the World Save Antiquities Under Terrorist Threat?*, „Asia Society”, 24 IX 2015, <https://asiasociety.org/blog/asia/can-world-save-antiquities-under-terrorist-threat>.
- Freeman, M. & Ruehsen, M., *Terrorism Financing Methods: An Overview*, „Perspectives on Terrorism” 2023, vol. 7, nr 4, <https://www.jstor.org/stable/26296981>.
- Grabowski, T.W., *Terroryzm północnokaukaski: źródła, przejawy i przeciwdziałanie zjawisku*, Kraków 2017.

- Greenland, F.R., *Inside ISIS' looted antiquities trade* [31 V 2016], <https://theconversation.com/inside-isis-looted-antiquities-trade-59287>.
- Hall, B., *ISIS. Państwo Islamskie*, Warszawa 2015.
- Hall, J., *UN urged to investigate ISIS's bloody trade in human organs after Iraqi ambassador reveals doctors are being executed for not harvesting body parts*, „The Daily Mail”, 18 II 2015, <https://www.dailymail.co.uk/news/article-2958220/UN-urged-investigate-ISIS-s-bloody-trade-human-organs-Iraqi-ambassador-reveals-doctors-executed-not-harvesting-body-parts.html>.
- Hanne, O. & de La Neuville, T.F., *Państwo Islamskie. Geneza nowego kalifatu*, Warszawa 2015.
- Hanson, V., *Looted Antiquities: Economic Opportunity for Terrorists*, Senior Theses, San Rafael 2015, <https://scholar.dominican.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1042&context=senior-theses>.
- Heißner, S., Neumann, P.R., Holland-McCowan, J., & Basra, R., *Caliphate in Decline: An Estimate of Islamic State's Financial Fortunes*, „The International Centre for the Study of Radicalisation Report”, 2017, <https://icsr.info/wp-content/uploads/2017/02/ICSR-Report-Caliphate-in-Divine-Decline-An-Estimate-of-Islamic-States-Financial-Fortunes.pdf>.
- Italy seizes ISIL-made drugs from Syria worth \$1bn*, „Aljazeera”, 1 VII 2020, <https://www.aljazeera.com/news/2020/7/1/italy-seizes-isil-made-drugs-from-syria-worth-1bn>.
- Izak, K. & Kluczyński, M., *Handel narkotykami jako źródło finansowania terroryzmu*, „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego” 2014, nr 10, <http://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.desklight-38e0c0b1-af17-4581-8648-d59becb9ca4>.
- Kędzierski, M.A., *Preciwdziałanie i zwalczanie finansowania terroryzmu w Polsce*, Warszawa 2014, https://depotuw.ceon.pl/bitstream/handle/item/951/PRACA_DOKTORSKA.pdf?sequence=1&fbclid=IwAR1Uway-w2gVMrL-Gedlwj-8l3OoXFF8tzI1bX_yb97w0gJudzYiYWakdYAK.
- Laurent, S., *Kalifat terroru. Kulisy działania Państwa Islamskiego*, Warszawa 2015.
- Lisiecki, L. & Kucharski, K., *Źródła finansowania Al-Kaidy*, „Studia Bezpieczeństwa Narodowego” 2013, nr 3.
- Listner, C., *We cannot ignore Syria's emergence as a narco-state* [29 IV 2022], <https://www.mei.edu/publications/we-cannot-ignore-syrias-emergence-narco-state>.
- Mądrzejowski, W., *Przestępczość zorganizowana: system zwalczania*, Warszawa 2008.
- Money Matters: Sources of ISIS' Funding and How to Disrupt Them* [25 X 2015], <http://cgsrs.org/publications/27>.
- Norton, S. & Chadderton, P., *Terrorism Financing*, „Detect, Disrupt and Deny: Optimising Australia's Counterterrorism Financing System”, 1 XII 2016, <https://www.jstor.org/stable/resrep04244.6>.

- Open briefing of the Counter-Terrorism Committee on „The nexus between international terrorism and transnational organized crime”*, United Nations Headquarters, New York, 2018, <https://www.un.org/securitycouncil/ctc/sites/www.un.org/securitycouncil.ctc/files/chairs-summary.pdf>.
- Price, N., *Designation of ISIS-Somalia Weapons Trafficking* [1 XI 2022], <https://www.state.gov/designation-of-isis-somalia-weapons-trafficking-network/>.
- Price, N., *The United States and Türkiye Take Joint Action to Disrupt ISIS Financing* [5 I 2023], <https://www.state.gov/the-united-states-and-turkiye-take-joint-action-to-disrupt-isis-financing/>.
- Shelley, L.I., *Illicit Trade and Terrorism*, „Perspectives on Terrorism” 2020, vol. 14, nr 4.
- Świat, J., *Jakie są źródła finansowania organizacji terrorystycznych?*, „Demagog”, 26 IV 2021, <https://demagog.org.pl/wypowiedzi/jakie-sa-zrodla-finansowania-organizacji-terrorystycznych/>.
- Terrorist Financing in West Africa*, „The Financial Action Task Force Raport”, 1 X 2013, <https://www.fatf-gafi.org/en/publications/MethodsandTrends/Tf-west-africa.html>.
- Tharoor, I., *The Islamic State’s horrifying practice of sex slavery, explained*, „The Washington Post”, 20 VIII 2015, <https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2015/08/20/the-islamic-states-horrifying-practice-of-sex-slavery-explained/>.
- The World’s 10 Richest Terrorist Organizations*, „Forbes”, 10 V 2016, <https://www.forbes.com/pictures/eedh45fkmmm/1isis-annual-turnover/?sh=5dc6bde2e485>.
- Up to 500 ISIS fighters still active in Iraq: Military* [13 III 2023], <https://english.alarabiya.net/News/middle-east/2023/03/13/Up-to-500-ISIS-fighters-still-active-in-Iraq-Military>.
- Villamarin Pulido, L.A., *Sieć Al-Kaida*, Warszawa 2008.
- Wejksznier, A., *Globalna sieć Al-Kaidy: nowe państwo islamskie?*, Warszawa 2017.
- Williams, P.L., *Al-Kaida: międzynarodowy terroryzm, zorganizowana przestępczość i nadciągająca apokalipsa*, Poznań 2007.
- Wójcik, J.W., *Przeciwdziałanie finansowaniu terroryzmu*, Warszawa 2007.
- Zehorai, I., *Forbes Israel Special Report: The World’s Richest Terrorist Organizations*, „Forbes Israel”, 24 I 2022, <https://forbes.co.il/e/the-worlds-richest-terrorist-organizations/>.
- Zubrzycki, W., *Przez PZ do terroryzmu*, T. 1, Szczytno 2015.
- Zych, J., *Handel bronią konwencjonalną na Bliskim Wschodzie i jego wpływ na bezpieczeństwo w regionie*, „Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego” 2020, nr 14, <https://rocznikbezpieczenstwa.pl/ojs/index.php/rbm/article/view/549>.